

Przyrodnicze i kulturowe dziedzictwo Ugandy.

Autor: krafal

Uganda jest jednym z biedniejszych krajów świata, położonym w Afryce wschodniej. Graniczy z Sudanem Południowym, Demokratyczną Republiką Kongo, Rwandą, Tanzanią i Kenią. Nazwa państwa pochodzi od plemienia Buganda, zajmującego region na południu kraju. Tam też znajduje się stolica Ugandy – Kampala.

Flaga i herb Ugandy (źródło: Wikipedia).

Kraj ten posiada trzy miejsca znajdujące się na Liście Światowego Dziedzictwa UNESCO oraz kilka innych propozycji wpisu na tego prestiżowego grona. Dwa wpisy reprezentują dziedzictwo przyrodnicze, a jeden historyczno-kulturowe.

W 1994 roku na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO wpisano Park Narodowy Ruwenzori. Ugandyjski obszar chroniony zajmuje prawie 100 tysięcy hektarów w zachodniej części kraju i stanowi główną część łańcucha górskiego Ruwenzori, który obejmuje trzeci najwyższy szczyt Afryki (Góra Małgorzata osiągnąca 5109 m n. p. m.).

Jest to niezwykle malowniczy region, na którym dominuje piętrowy układ roślinności. Lodowce, wodospady i jeziora tworzą alpejski krajobraz, niemający sobie równych w całej Afryce.

Park posiada niezwykle bogatą florę, obejmującą między innymi olbrzymie wrzosowiska. W Ruwenzori żyje wiele zagrożonych gatunków zwierząt, w tym gerezy rude oraz koczkodany. Poza tym górskie lasy są domem dla słonia leśnego oraz wschodniego szympansa. Park Narodowy Ruwenzori został uznany za ważny obszar siedliskowy dla 217 zarejestrowanych gatunków ptaków. Liczba ta, w miarę postępu badań, z roku na rok rośnie.

W latach 1999-2004 obszar ten znajdował się na Liście Światowego Dziedzictwa UNESCO w zagrożeniu. Stało się tak z powodu prowadzonych działań wojennych oraz wzrostu liczby ludności i nadmiernego wykorzystania chronionych obszarów przez lokalną społeczność (min. zbieranie bambusa). Dziś sytuacja wróciła do poziomu neutralnego. Choć ciągle rosnąca liczba ludności wywiera presję na zasoby leśne, to społeczeństwo zrozumiało potrzebę ochrony obszaru, z którym związane jest kulturowo i czerpie z tego korzyści (ekoturystyka i regulowane wykorzystanie zasobów roślinnych).

W tym samym roku co Ruwenzori na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO wpisano również Nieprzenikniony Las Bwindi. Park ten położony jest w południowo zachodniej Ugandzie (tuż przy granicy z Demokratyczną Republiką Kongo), na skrzyżowaniu lasów równinnych i górskich.

Bwindi obejmuje 32 tysiące hektarów i jest znany ze swojej wyjątkowej różnorodności biologicznej, z ponad 160 gatunkami drzew i ponad 100 gatunkami paproci. Można tam również zobaczyć wiele gatunków ptaków i motyli, a także wiele zagrożonych gatunków zwierząt, w tym goryla górskiego.

Obszar, na którym mieszka prawie połowa populacji goryli górskich na świecie, stanowi odizolowany las o wybitnym bogactwie biologicznym otoczony rolniczym krajobrazem wspierającym jedną z najwyższych gęstości populacji obszarów wiejskich w Afryce tropikalnej. Korzyści społeczne wynikające z ochrony goryla górskiego i związanej z tym ekoturystyki mogą być jedyną nadzieją na przyszłość tego wyjątkowego miejsca.

Uważa się, że las ten jest jedynie pozostałością po bardzo dużym lesie, który niegdyś obejmował znaczną część zachodniej Ugandy, Rwandy, Burundi i wschodniej Demokratycznej Republiki Kongo.

Las jest domem dla 347 zarejestrowanych gatunków ptaków, z czego około 80 gatunków żyje tylko w tej części Afryki. Poza wspomnianymi wcześniej gorylami góorskimi, Bwindi jest domem wielu innych zagrożonych gatunków, min. szympansów, słoni leśnych, a także ptaków: szerokodzioba zielonego, werbla bagienego Grauera, eremomela Turnera oraz afrykańskich motyli z gatunku papilio cresphontes.

Nieprzenikniony Las Bwindi sąsiaduje z małym (około 900 hektarów) chronionym lasem Sarambwe w Demokratycznej Republice Kongo, do którego często migrują goryle i inne gatunki zwierząt. Stanowi to okazję do rozproszenia populacji i przepływu genów oraz drogę do międzynarodowej współpracy w ochronie endemicznej i zagrożonej flory i fauny regionu.

Ze względu na położenie Bwindi blisko gęsto zaludnionego obszaru rolniczego ochrona parku jest bardzo utrudniona. Na jego obszarze zabroniona jest wszelka działalność poza ekoturystyką, z której lokalna społeczność nauczyła się czerpać korzyści.

Trzecim ugandyjskim obiektem wpisanym w 2001 roku na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO są groby królów Bugandy w Kasubi. Buganda była królestwem feudalnym ludu Ganda, cieszącym się do 1967 roku autonomią w granicach Ugandy.

Grobowce w Kasubi, które ówczesnie znajduje się w granicach Kampali (stolicy Ugandy), to bardzo ważne miejsce dla Ugandyjczyków, i to nie tylko z historycznego punktu widzenia. Głównym znaczeniem tego miejsca są niematerialne wartości wiary, duchowości i tożsamości. Kasubi jest znanym ośrodkiem duchowym regionu, w którym zachowano tradycyjne praktyki kulturowe. Do dziś wykonywane są tu różnego rodzaju rytuały.

Miejsce to zajmuje obszar 26 hektarów (64 akry) i w większości stanowi grunty orne uprawiane tradycyjnymi technikami. W centrum obiektu znajduje dawny pałac – kabaka, zbudowany w 1882 roku przez Muteesę I (35 kabakę z Bugandy) i przekształcony po jego śmierci w 1884 roku w królewskie miejsce pochówku władców. W głównym budynku, który jest okrągły i zwieńczony kopułą, znajdują się cztery groby królewskie. Przez miejscowych budynek nazywany jest Muzibu Azaala Mpanga.

Jest to przykład budowli wykonanej zgodnie z lokalną architekturą, z użyciem materiałów roślinnych składających się z drewna, trawy, słomy, trzciny i prymitywnej zaprawy. Jego niezwykła skala i wybitnie wykonane detale świadczą o twórczym geniuszu Bugandy – królestwa, które istniało tu od XIII wieku.

W marcu 2010 roku pożar prawie całkowicie strawił główny budynek – Muzibu Azaala Mpanga i z tego powodu miejsce to zostało wpisane Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO w zagrożeniu.

W maju 2014 roku uruchomiono projekt finansowany przez Japonię, a realizowany przez rząd Ugandy i UNESCO, mający na celu rekonstrukcję grobowców królów Bugandy.

W Ugandzie znajduje się jeszcze kilka innych ciekawych miejsc, które figurują na wstępnej Liście Światowego Dziedzictwa UNESCO i być może kiedyś ją poszerzą.

Jednym z nich są położone we wschodniej części kraju, w okolicach miejscowości Katenga, malowidła skalne Nyero. Te prymitywne obrazy datowane są na późną epokę żelaza. Jak dotąd nie zdefiniowano kultury zbieracko-łowieckiej, która mogła stworzyć te dzieła. Jednak pomysłowość z jaką zostały namalowane pokazuje wysoki stopień walorów estetycznych autorów. Obrazy w większości są jednokolorowe, czerwone albo białe. Malowidła znajdują się na dość dużym obszarze, w odległości około kilkuset metrów od siebie.

Najbardziej imponująca jest sześciometrowa ściana skalna, do której można się dostać wąską szczeliną między dwoma głazami. Można na niej zobaczyć co najmniej 40 zestawów czerwonych koncentrycznych okręgów oraz obraz trzech zebr. Najbardziej realistycznym malowidłem jest panel z dwoma dużymi kajakami, z których jeden ma około 1,5 metra długości i przewozi ludzi.

Drugim oczekującym na rozpatrzenie Komitetu UNESCO miejscem jest stanowisko archeologiczne w Ntusi, w dystrykcie Sembabule. Znajdują się tam dwa kurhany ziemne oraz pozostałości po sztucznym zbiorniku wodnym (nazywanym bwogero), których historia sięga do późnej epoki żelaza. Oprócz głównych kopców, znajduje się w tym rejonie wiele mniejszych (około jednego metra wysokości), szczególnie w obszarze na północ od bwogero.

Przeprowadzone na obu kopcach wykopaliska archeologiczne wykazały czterometrowe osady, w których znaleziono kości i ceramikę zmieszaną z kamieniami i popiołem. Takie

znaleziska potwierdzono również w innych miejscach wioski Ntusi. Wykopano tam również duże donice, które sugerują, że praktykowano podziemne przechowywanie żywności.

W ustnych lokalnych tradycjach istnieje związek odkryć archeologicznych w Ntusi z legendarnym królestwem Bacwezi, które jednak nie znajduje potwierdzenia na kartach historii regionu.

Trzecim miejscem ze wstępnej listy UNESCO są pozostałości umocnień ziemnych Bigo bya Mugeny (Fort Nieznajomego). Obiekt ten znajduje się w południowo-zachodniej Ugandzie, na południowym brzegu rzeki Katonga. Stanowisko to zajmuje obszar 10 km² i stanowi serię obiektów pochodzących z XIV-XVI wieku naszej ery.

Na początku okresu kolonialnego Bigo zostało zinterpretowane jako fortyfikacje obronne zbudowane w celu ochrony przed inwazją. Jednak ta koncepcja najprawdopodobniej wynikała z doświadczeń wojennych wynikających z konfliktów Bunyoro – Buganda z 1800 roku oraz z istnienia brytyjskich fortów w zachodniej Ugandzie. Taką interpretację poparła również ustna tradycja ludu Bunyoro z okresu kolonialnego, w której twierdzono, że królestwa Bacwezi i Babito najechały region od północy. Jednak wiele czynników stoi w sprzeczności z interpretacją, że fortyfikacje zostały skonstruowane w celu ochrony przed najeźdźcami. Przede wszystkim to, że długość zewnętrznego systemu obronnego jest tak duża, że logistycznie niemożliwe byłoby jej pilnowanie.

Zamiast chronić przed najeźdźcami, zasugerowano, że zewnętrzne fortyfikacje Bigo zostały zbudowane, aby powstrzymać słońce przed uszkodzeniem upraw rolnych. Natomiast centralna część została zbudowana w celu ochrony władców tego miejsca przed atakiem, służąc jednocześnie jako miejsce handlu i sprawowania władzy.

Kolejnym ciekawym miejscem jest położona nad Jeziorem Alberta wioska produkująca sól – Kibiro. Ogrody solne Kibiro (tak nazywają się pola, na których odzyskuje się sól) znajdują się wzdłuż wschodniego brzegu jeziora Albert, 22 km od miasta Hoima. Ludzie mieszkający tam, a szczególnie kobiety produkują sól od wielu lat. Od 800-900 lat, aż do dzisiaj, zyski z tej produkcji stanowią główny dochód ludzi mieszkających wokół tego miejsca.

Przemysł solny Kibiro został założony i nadal jest kontrolowany przez królestwo Bunyoro. To miejsce od wieków dostarczało sól do królestwa. Częstym widokiem w tym rejonie są ludzie sprzedający ten regionalny produkt. Handel i produkcja soli nie jest zbyt dochodowym zajęciem w ówczesnych czasach, ale dla mieszkańców tych rejonów jest najbardziej dostępnym źródłem dochodu.

Powodem, dla którego wydobycie soli jest główną działalnością gospodarczą w tym obszarze, jest to, że wszystko (woda, gleba) w tym obszarze jest słone. Daje miejscowej ludności możliwość wydobycia soli przy użyciu tradycyjnych środków i tradycyjnych metod przetwarzania, aby uzyskać czystą sól, która jest gotowa do spożycia przez ludzi.

Wykopaliska archeologiczne przeprowadzone w wiosce Kibiro pokazały, że przed wprowadzeniem do procesu produkcji soli naczyń metalowych stosowano naczynia ceramiczne. Świadczą o tym bogate archeologicznie osady zawierające pozostałości garncarskie. Osady te sięgają do głębokości 4 metrów, co w skali czasowej odpowiada 800-900 lat. Wioska Kibiro to piaszczysta plaża nad jeziorem Albert, gdzie nie rośnie żadna roślinność. Populacja Kibiro zależała zatem od wymiany soli i ryb na żywność ze społecznościami rolniczymi mieszkającymi w innych rejonach Ugandy.

Ostatnim miejscem ze wstępnej Liście Światowego Dziedzictwa UNESCO w Ugandzie jest Park Narodowy Goryla Mgahinga. Położony jest w rogu południowo-zachodniej Ugandy w dystrykcie Kisoro, 10 km na południe od miasta Kisoro.

Obszary parku znajdują się na wysokości od 2227 m do 4127 m n. p. m. i stanowią najmniejszy obszar chroniony w Ugandzie o powierzchni 33,7 km². Park Narodowy Goryla Mgahinga stanowi część znacznie większego obszaru chronionego – Wirunga, który obejmuje sąsiednie parki w Ugandzie, Rwandzie i Demokratycznej Republice Konga. Graniczy od południa z Parkiem Narodowym Wulkanów w Rwandzie, a na zachodzie z Parkiem Narodowym Wirunga w Demokratycznej Republice Konga. Park obejmuje trzy wulkany Wirunga - Muhabura (4127 m), Gahinga (3474 m), z którego park wywodzi swoją nazwę, i Sabyinyo (3645 m).

Zbocza wulkanów zawierają różne ekosystemy i są zróżnicowane biologicznie, a ich szczyty stanowią uderzające tło dla tej wspaniałej scenarii. Wśród 39 gatunków ssaków w Parku Narodowym Goryla Mgahinga są dzikie goryle górskie, w tym jedna przyzwyczajona do ludzi rodzina. Najpopularniejsze zwierzęta to: złote małpy, niebieskie małpy, słonie leśne, leśne bawoły, hieny plamiste, serwale, szakale boczne. W parku odnotowano 79 gatunków ptaków, w tym kilka endemicznych dla tego regionu. Zwierzęta te sprawiają, że park jest rajem dla miłośników safari z dziką przyrodą.

Większość zawartych w artykule informacji pochodzi z oficjalnej strony internetowej UNESCO World Heritage Centre (<https://whc.unesco.org/>) oraz stron internetowych opisywanych miejsc.

Linki z odnośnikami do odpowiednich galerii i filmów na stronie UNESCO World Heritage Centre.

1. Park Narodowy Ruwenzori
<https://whc.unesco.org/en/list/684/gallery/>
https://www.youtube.com/watch?v=e9P-uCZ0os&feature=emb_imp_woyt
2. Nieprzenikniony Las Bwindi
<https://whc.unesco.org/en/list/682/gallery/>

3. Grobowce królów Bugandy w Kasubi
<https://whc.unesco.org/en/list/1022/gallery/>

Linki z odnośnikami do stron internetowych opisywanych miejsc w Ugandzie.

1. Park Narodowy Ruwenzori
<https://www.ugandawildlife.org/explore-our-parks/parks-by-name-a-z/rwenzori-mountains-national-park>
2. Park Narodowe Nieprzenikniony Las Bwindi
<https://www.bwindiforestnationalpark.com/>
<https://www.ugandawildlife.org/explore-our-parks/parks-by-name-a-z/bwindi-impenetrable-national-park>
3. Park Narodowy Goryla Mgahinga
<https://www.mgahinganationalpark.com/>
<https://www.ugandawildlife.org/explore-our-parks/parks-by-name-a-z/mgahinga-gorilla-national-park>
4. Grobowce królów Bugandy w Kasubi
<http://www.kasubitombs.org/en/general/index.php>